

pak po vsem svetu zavil zadnje čase odločno na desno, v konservativnem. „Slovenec“ je le verno zrcalo tega okreta in vseh hudih zadreg, v katere danes spravlja katolištvo ta preokret. Zakaj v desničarskem taboru se je katolištvo znašlo v malo neprijetni družbi vseh današnjih diktatorjev in fašizmov. Saj bi se jih katolištvo gotovo ne branilo, če bi bili današnji fašizmi bolj verni in katoliški, kakor se po Napoleonovem padcu ni branilo Svete Zveze z najkonservativnejšimi in najbolj absolutističnimi državami proti takratnemu radikalizmu, ki je snoval v obliki demokracije in liberalizma. A' današnji fašizmi so katolištvu nenaklonjeni, današnji fašizmi so nietzschejanski, poganski in kajpak konservativni kakor katolištvo. Samo da katolištvo zaradi njihovega poganstva ne more brezpogojno z njimi. Ta sitni in neprijetni položaj današnjega katolištva pojasnjuje vso zbeganost, zadrego in brezglavost, ki se je zadnje čase tako očitno kazala v „Slovencu“; spomniti se je treba le zbeganosti „Slovenca“ ob avstrijskih dogodkih. Izhod, ki ga je našel „Slovenec“ iz tega položaja, pa je ganljiv: ogreva se in vidi rešitev sveta v povratku k demokraciji, k tisti demokraciji, ki jo je na evropski celine rodila francoska revolucija in v kateri je vse katolištvo še pred dobrimi sto leti videlo prav tako neizprosnega sovražnika kakor dandanes v marxizmu. Ni je namreč na svetu organizacije, ki bi se znala bolje prilagojevati nego katoliška cerkev.

S. L.

Politični pregled

Louis Barthou

Večkrat sem imel priliko od blizu opazovati Barthouja. Bil je takrat še tista majhna sloka postava, rekel bi, skoraj da brez obraza. Saj mu je glava izginjala za brki in očali, tako da smo zmeraj mislili, kadar smo ga poslušali v pariškem parlamentu, da prihaja njegov glas od nekod drugod, kamor mi sploh nimamo pristopa. Isti vtis sem dobil o njem, ko sem ga opazoval Accadémie française, ko je v zelenem svilenem fraku predsedoval delitvi nagrad za moralne zasluge. Isto je bilo, ko smo ga srečavali v salonih levega in desnega obrežja Pariza. Po teh salonih je nastopal z najbolj izrednimi predavanji. Vsebina teh njegovih predavanj je bila zmeraj silno pestra, rekel bi čudna. Ko se je vsa francoska politika otesala more romantike, v katero je zabredla pod Briandovim vodstvom, je Barthou predaval o romantiku Lamartinu kot govorniku, dasi je bilo vsakemu gimnazijcu znano, da je bil Lamartine slab govornik. In ko je ta ali oni modernistični literarni salon v Parizu divjal proti Victorju Hugoju in ga trgal, kakor je možno trgati sleherno človeško figuro, ki se preveč zavija v patetiko, je Barthou sedel za mizo in pisal knjigo v obrambo pesnika Victorja Hugoja.

Vse to se nam je pri Barthouju zdelo kot uganka, posebno za nas opazovalce iz srednje Evrope. Često smo stali čisto blizu ob njem in se mu nismo znali približati. Radi bi zvedeli marsikaj od njega, toda Barthou je bil že vnaprej tako vljuden, da mu niti ni bilo treba odgovarjati na naša vprašanja. Bil je osebnost, ki je bila napram zunanjemu svetu čisto zadržana v svoj svet. Kadar je govoril, je njegov glas donel zmeraj tako, kakor da ga slišimo, kako doma izza kupa knjig svoje ogromne knjižnice čita to ali ono poglavje

iz knjige, v kateri je vse izraženo samo v aforizmih. Za kupom teh knjig pa je bil Barthou pisatelj, ki je bil član Accadémie française. Bil je politik ki je bil predsednik vlade in nad štirideset let član francoskega narodnega predstavništva. Bil je državnik, ki je bil mednarodni politiki iztrgan tako, da se je zamajal ves svet. Kot tak je Barthou osebnost, ki ima kot umetnik svoje mesto v svetu idej. Kot politik je zaradi tega izrednost in ta izrednost spremlja stalno vse njegovo politično delo. Kot državnik je ravno radi tega postavljen v čisto poseben okvir, kjer čisto samostojno ustvarja temelje tistega humanizma, v katerega po vsej svoji duhovni formaciji veruje. Kot tak je klasik, ki nima z bežnimi oblikami sodobnosti prav nobenih zvez.

Njegova mladost pada v dobo, ko je ves francoski narod pretresala nesreča poraza pri Sedanu. Letu 1870. je sledilo pet let ustavnih bojov, ki po svoji vsebini mladini niso bili blizu. Ves ta ustavni boj so tudi vodili ljudje, ki mlajšemu doraščajočemu rodu, niso imeli mnogo povedati. Stari maršal Mac Mahon je sedel na predsedniškem stolu republike in je bil že po svojem poklicu prisiljen misliti na to, da bi moral postati novi Napoleon Banaparte mlade republike. Stari Thiers, ki si je že zdavnaj pridobil naslov očeta domovine, je na robu groba postal zarotnik, ki se pri ponizani Franciji v Evropi proti nikomur več ni mogel zarotiti. Gambetta je tonil v patetiki svojih idej in trpel zanje, kar pa v tistih časih splošnega iskanja ni pomenilo nič posebnega. Tako je mladina ostala sama, da obračuna z vsem omlednim in prividnim. Proti misticizmu in melanholiji romantike in tudi proti desinteresirani stvarnosti realizma se je morala dvigniti struja, ki je bila idejno in svetovno nazorno popolnoma angažirana za stvar, to je za novo republiko. Od Zolaja, početnika naturalizma, ki je bil ves krvav v svoji kruti stvarnosti, pa do skesanega, a vendar ponosnega zamaknjenca Huysmansa se je tako nad miselno ustvarjanje tretje republike razpel kulturni polkrog, ki je republikanski ideologiji podal njeno podlago. Malokatera doba je na francosko politiko tako uplivala, kakor ravno doba naturalizma. Z naturalizmom se je v francoski politiki ustvarilo ono razpotje, ki je politično zavest francoskih državljanov postavilo prav tako na ostrino, kakor ob nekaterih časih ta ali ona cerkev svoje vernike postavi na ostrino absolutne pokorščine in dogmatične vezanosti. Naturalizem je namreč znova odgrnil načela prvotne francoske revolucije in jim dal svoj krvavi pečat. Od komune do Dreyfusove afere se vleče ta rdeča nit francoskega naturalizma. S tem, da je naturalizem mislil včasih celo surovo, je v politiki ustvarjal temelje modernemu republikanizmu. Toda že ob teh ugotovitvah moramo priznati, da je bil ta program že ob začetku preveč brez duha in da je nad vse to kmalu legla neka meglenost, ki se je kakor dim vsedala nad požganimi razvalinami. Iz te meglenosti je nato začela mimo parnasovcev padati prva rosa simbolizma, ki se je začel boriti proti kolektivizmu naturalizma in je spet razkrival lepoto trpečega individuja. Kot silen krik tega razkola se je v disharmoniji teh francoskih realnosti zaslilo otožno ječanje nesrečnega netopirja, ki se je ujel med nebo in zemljo in plahutal podnevi in ponoči. Ves svet so pretresle pesmi nesrečnega Charlesa Baudelaireja, ki je bil napram republiki in dogma cerkva že tako svoboden, da se je rešil v osamljenost pesniške — polblaznosti. Vse kar je sledilo temu, je bilo že zelo nevažno in samo še dodatek h krizi republikanske vesti, ki se je iz naturalizma in simbolizma luščila v čisto novo smer. Pozni simboliki so tako naenkrat postali neke vrste

politični sportsmani, ki so s svečeniško zagrizenostjo skušali republikanca rešiti iz njegovega železnega oklepa naturalistične doktrine. Daniel Halevy je začel ustanavljati ljudske univerze in se je pod ruševinami Montmartra boril za duše predmestnih barab, kakor se duhovnik poganja na lov za dušami izgublencev. Svojevrstni katoliški mislec Charles Peguy pa je ob Sorboni ustvaril svojo dopisno univerzo.

Tak je bil zunanji okvir Barthoujeve rasti na voditeljsko mesto naroda, ki je prestajal takšne duhovne boje. Bil pa je poleg tega še sin južne Francije, ki se v francoski politiki uveljavlja s svojim radikalizmom, kateri postaja v načelih celo fanatičen. Toda že v tem Barthou ni sledil zakonom narave, iz katere je rasel. Iz radikalizma se je rešil v stvarnost, ki dobiva pri njem čudne oblike. Njegovi prvi koraki v politiki so predvsem koraki človeka, ki si mora hitro ustvariti politično karijero. Zakoni republikanske logike so postavljali poudarek vsak na drugo težišče, ki so pa vsa bila še neustaljena. Da je postal Barthou že z dvaintridesetim letom minister, še ni nikaka izrednost in tako tudi Barthoujevo iskanje temeljev za novo republiko ravno na polju politike ni bilo tako važno, da bi ga načelno popolnoma vezalo. Skrivnost Barthoujevega uspeha v tako zgodnjem začetku njegove karijere je bila predvsem v tem, da je ostal čvrsto zasidran v zakonitost francoske ljudske politike in da se je le malo zmenil za načelna nasprotja vsakdanjosti. Toda možno bi bilo reči, da je ta politika zvestobe do zgodovine popolen konservativizem, ki je bil čisto nasproten osnovam naturalizma. Saj je naturalizem v politiki učil, da je republika edina emanacija nove resničnosti, ki objema Francijo. Barthou pa je ob začetku svoje karijere ugotovil, da je treba ločiti dve postavki francoskega narodnega političnega programa, ki sta domovina in republika. Tako si je takoj ustvaril dve ravnini, ravnino domovine in ravnino republike, na katerih je manevriral, da bi s tem koristil francoski skupnosti.

Bilo bi možno zaključevati, da je bila to pri Barthouju neka lahkotnost, ki ima včasih svoje posebno ime. Toda to bi bilo upravičeno, če se že pri tem Barthou ne bi bil pokazal kot oni suvereni ustvarjalec v politiki, ki je od nje odmaknjen prav tako, kakor je samostojna osebnost odmaknjena od umetnosti, glasbe, filozofije in ljubezni. Pred vsemi navideznimi dogmami se Barthou zastira s steno neprodornosti. V tem je bistvo njegovega političnega talenta in jedro modernega politika, ki se mora vpreči v službo tradiciji prav tako, kakor mora biti odprt in širokogruden nasproti vsakemu modernizmu. Ko je Barthou v letu 1894. postal minister republikanske leveice, je to storil v skladu z idejami svoje mladosti. Ko je nato postal minister vlade, ki je obsodila Dreyfusa, in ko je vztrajal v taboru desnice, ki je vsa obsojala dreyfusovce, je to storil prav tako iz zavesti službe domovini, kateri je bila neomadeževanost armade najbolj potrebna.

Med tem pa se je že izvršil prelom z naturalizmom in v prvih desetletjih našega stoletja se je tudi izvršil prelom med dvema političnima generacijama. Mlada francoska republika si je ustvarila svojo generacijo državnikov in politikov. Takó je bilo ravnovesje v hierarhiji francoske politike zopet ustvarjeno. V generacijo državnikov so se izločili predvsem Poincaré, Briand, Barthou, Delcasse in Painlevé, dočim so se v politiki uveljavili predvsem Tardieu, Herriot, Daladier, Cautemps, Marin in Leon Blum. Dočim je začela mlajša generacija ustvarjati čisto pod novimi vidiki, so oni stari, danes že

vsi pokojni državniki, francosko republiko doumevali že kot svojo umetnino v zboru ostalih evropskih držav in na tej ravni jim republika že ni bila več samo nacionalen okvir, ampak jim je postala sredstvo, s katerim so skušali uresničiti svojo vizijo o sreči in ljubezni med človeštvom.

Marsikomu bodo te zadnje besede kot paradoks. Ali je v teh časih razpaljenih nacionalnih strasti in socialnih nasprotij sploh mogoče misliti na to, da je v politiki terminologija, ki govori o miru in sreči med narodi iskrena. Saj danes že skoraj vsako otroče, brž ko začne čitati časopise, čisto dobro ve, koliko je v mednarodnih konfliktih udeležena težka industrija in koliko ta ali oni imperializem posega v dvoboj človeštva. Povrh vsega pa so bili vsi ti državniki ljudje, ki so že skoraj prekoračili vrhunce svoje ustvarjalnosti in so bile zato lahko njihove vizije bolj izraz senilnosti nego osebne prepričanosti. Vsi ti državniki pa so leta 1919. podpisali mirovne pogodbe, ki so zaključile francosko zmago. Kdor zmaguje, si s tem stalno zožuje meje dosegljivosti in tako se je francoska mednarodna politika po letu 1919. znašla povsod v Evropi pred nasprotji, ki so silno težile dejavnost teh diplomatov, ki so v diplomaciji ostajali samo zato, ker so mislili, da jo bodo prepojili s svojim svojevrstnim humanizmom, ki bo v svetu ustvarjal iste čudeže, kot jih je ustvarila doma tretja republika. Zato je tem ljudem bilo na dlani, da revizionizmu ni mogoče postaviti nasproti samo antirevizionizma; razorožitve ni mogoče doseči samo z odpravo oborožene sile; vojne nevarnosti ni mogoče odpraviti samo z voljo za mir, ker je trajen mir med narodi utopija, ki je stara prav toliko kot je staro človeštvo.

Toda to so bili ravno problemi, v katerih se je morala ta generacija izkazati. Vsi ti državniki pa so zrasli z rodом, ki je vso notranjo politiko v Franciji izoblikoval v stalnem nasprotju med levico in desnico, med laicizmom in klerikalizmom, med socializmom in konservativizmom. Srednje poti ni bilo, ker je vse snovanje bilo vse preveč blizu ljudskemu zanimanju.

Zato je obstajala nevarnost, da se bo nato tudi v letih po svetovni vojni mednarodna politika začela gibati med temi nasprotji. Bila je nevarnost, da bo stanje, zgrajeno z mirovnimi pogodbami, privedlo do tega, da se bodo prepadi v Evropi le še povečali. Tako vidimo v francoski politiki po svetovni vojni nekatere skoke, ki si dozdevno nasprotujejo. Briandovi politiki Lokarna in neomejenega zaupanja Nemčiji je sledila politika pakta četvorice, ki je skušala Nemčijo ujeti v evropski direktorij, pri tem pa je oddaljila Poljsko in razburila nekatere stare prijatelje francoske politike. Toda ko tudi to ni uspelo, se je Barthou odločil za čisto novo in drzno pot, s katero je do kraja izvedel diplomatsko fronto s sovjetsko Rusijo in začel ustvarjati zvezo z Rimom.

Kdor zasleduje to čudno verigo dogodkov v evropski politiki, se mu bodo zazdela nerazumljivi. Vsa ta vijugasta pot od Berlina do Moskve in iz Moskve v Rim se mu bo zazdela psihološko premalo utemeljena, da bi mogel verjeti v njeno iskrenost. Poleg vsega tega pa še vodijo to politiko stari, v francoski notranji politiki preizkušeni taktiki in strategji, kakor sta bila pokojni Briand in Barthou. Navidez je ta zaključek vsakomur na dlani in vendarle temu ni tako. Pozabiti namreč ne smemo, da vključujejo mirovne pogodbe dvoje: razdelitev Evrope in s tem novo stanje, ki ga je treba šele organizirati, a kot uvod objavljajo pakt Društva narodov. Ideologija Društva

narodov je bila v mirovne pogodbe privzeta iz ameriške politike in še zdaleka ne odgovarja evropski miselnosti in evropskim razmeram. Ustanovitev Društva narodov je predpostavljala zvezo evropskih držav v evropski uniji. Bila je to Briandova ideja, ki je zamrla z njegovo smrtjo. Pod pokojnim Barthoujem pa se je delo francoske diplomacije zopet razmahnilo v one širine, ki jih ji je začrtal on sam. Ta širokogrudnost se ni ustavila pred sodelovanjem s sovjetsko Rusijo. Izgladilo se je celo načelno nasprotje med demokracijo Pariza in fašizmom Rima.

Pri vsem tem Barthoujevem delu pa so široke ljudske plasti prav tako v Franciji, kakor tudi drugod ostale ob strani. Prijatelji miru so se sicer veselili, da je Barthouju uspelo ustvariti močan blok, ki bo lahko preprečil prezgodnji poskus vojne. Idejno širši krogi pa so se v svoji pieteti do čistosti v politiki zaskrbljeno vpraševali, kam vodi ta politika, ki da hoče vojno nevarnost izolirati po načelno tako vijugasti poti. Starim preizkušenim politikom je v tem opazovanju Barthoujevega manevriranja med Ženevo, Rimom in Moskvo odpovedal ves njihov empirizem in so se zato zadovoljevali s sodbo, da se Barthou veže z Italijo pač zato, ker mu je potrebna in z Rusijo zato, ker se ji ne more izogniti.

Toda tako gledanje je fragmentarno. Na sodobno delo francoske diplomacije moramo zato gledati s celotnega in enovitega stališča in v tej zvezi je mogoče Barthoujevo delo razumeti šele takrat, če se znova postavimo do Barthoujeve osebe in do njegovega dela v tisto razmerje, ki sem ga orisal v uvodu. Kot ustvarjalec novih poti v francoski mednarodni politiki je zopet umetnik, ki v svojem delu ne dela estetskih in stilističnih napak. Kot politik se je že povzpел do tolike skepse nad vsem enodnevnim in dozdevno načelnim, da se ne boji sodbe zgodovine in kot državnik je prežet s toliko občečlovečansko kulturo, da mu je vprašanje mednarodnega ravnovesja predvsem skrb za usodo človečanske miselnosti in vesti. Vse to so pa problemi, ki se že ne tičejo več diplomacije in njenega dela med narodi in vladarji. Tukaj se tudi politika odmika že daleč ob stran in v ospredje stopa skrb za usodo človeštva, skrb za temelje onega humanizma, katerega ustvarja zavestna mednarodna politika slehernega naroda. Ob Barthoujevi smrti izginja tako iz svetovne politike osebnost, ki ima v bežnosti naših časov nadčasoven pomen.

Ruda Jurčec.

Kronika

Slovinci v novem »Brockhausu« in »Ottu«

Silno spremenjeno lice, ki ga je pokazal ves svet ob koncu svetovne vojne, je pospešilo izdajo raznih enciklopedij. Prišle so popolnoma nove, stare pa so pohitele z novimi izdajami. Usodni dogodki te dobe so se v toliki meri dotaknili tudi nas in našega ozemlja, da smo v večji meri ko kedaj poprej v zgodovini postali objekt splošne, svetovne pozornosti. To se kajpada kaže tudi po vseh velikih enciklopedijah. Kaže pa se obenem tudi, da svet po teh enciklopedijah o nas ni vedno pravilno informiran. Tega smo deloma krivi tudi mi sami; doslej smo take reči vse premalo kritično zasledovali, a tudi v pozitivni smeri smo se premalo potrudili, da bi bilo inozemstvo o nas na pravem mestu